

Aan de gemeenteraad

Behandeld door J.W.J. van Zeijl
Doorkiesnummer 14 030
E-mail j.w.van.zeijl@utrecht.nl
Bijlage(n) -

Datum 8 maart 2022
Kenmerk 9783938
Onderwerp Strategie voor groen
Beleidsveld Groen

Geachte leden van de raad,

vorig jaar besloot uw raad tot vaststelling van de [Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040](#) als koersdocument voor de groei van de stad. Utrecht kiest voor een stad waarin alle belangrijke functies voor dagelijks gebruik dichtbij de woon- en werkomgeving te vinden zijn: Utrecht dichtbij, de tien-minuten stad. *“Om dat te bereiken kiest de gemeente er voor twee hoofdstructuren voorop te stellen, namelijk de groenstructuur en de mobiliteitsstructuur. Deze structuren zijn leidend voor het ordenen van de nieuwe plekken in de stad en voor de bestaande stad”*. In deze brief leggen wij u voor hoe wij de vergroening van Utrecht tot stand willen brengen, als invulling van onze toezeggingen 21/T326 en 20/T496 over een strategie voor groen.

Groen, samen met mobiliteit, als hoofdstructuur van de tien minuten stad (RSU 2040)

Groen als opgave van de groei

In de RSU 2040 staat de opgave om een gezonde balans tussen verdichten en vergroening te bereiken: een uitbreiding van het groen in de stad met 440 hectare (circa 900 voetbalvelden) en met 60.000 bomen. Daarnaast ligt rondom de stad nog een opgave van 250 hectare. Hiermee blijft de beschikbare hoeveelheid groen per huishouden (prestatie-indicator 2.2.2, PGB 2022) stabiel in een groeiend Utrecht.

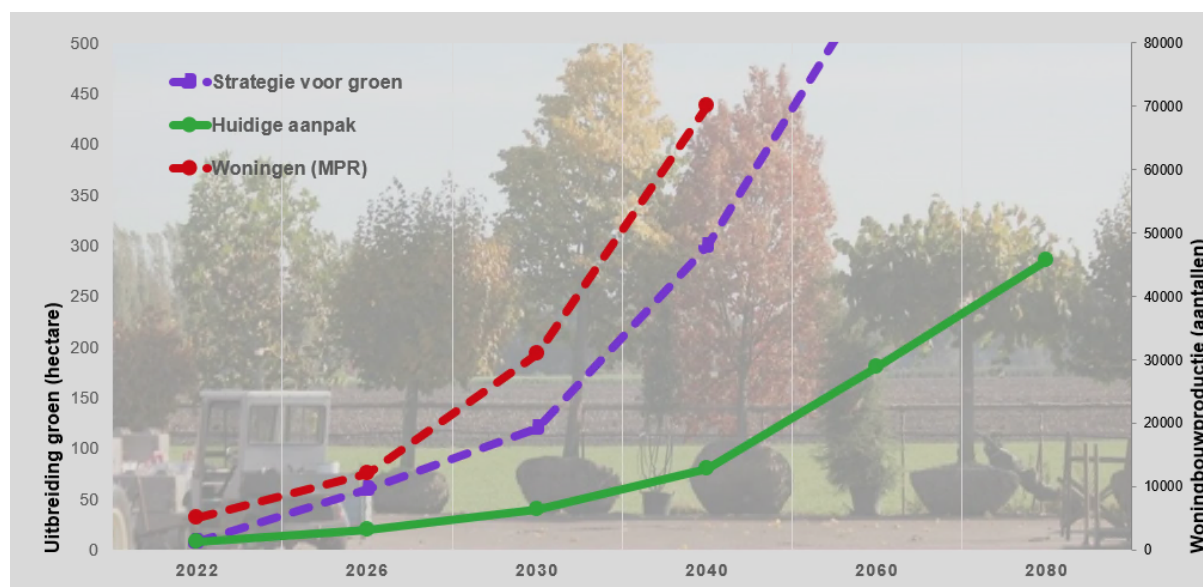
Het extra groen is nodig voor 100.000 nieuwe bewoners. De bouw van 60.000 woningen in onder meer het Beurskwartier, de Merwedekanaalzone en de 2e Daalsedijk is namelijk al in volle gang. Het aantal inwoners en gebruikers van de openbare ruimte in het hart van Utrecht verdubbelt tot 2040. De nieuwe bewoners zijn vaak kleiner behuist, wonen dicht op elkaar, zonder of met een kleine tuin. Een groene, openbare ruimte wordt steeds belangrijker, zeker nu de verwachting is dat we minder op kantoor gaan werken. Dat alles

betekent dat de openbare ruimte én de landschappen om Utrecht in de komende jaren nog intensiever worden gebruikt en dat de druk op de biodiversiteit toeneemt. Een uitbreiding van het groen vangt de bevolkingsgroei op.

Ook het veranderende klimaat maakt dit extra groen nodig, zodat de kwaliteit van de bestaande openbare ruimte op orde komt. Vooral de vooroorlogse buurten en wijken (Rivierenwijk, Ondiep, Lauwerecht) bevatten te weinig groen. De openbare ruimte kleurt nu nog rood op hittestresskaarten, nodigt onvoldoende uit tot spelen en sporten, helpt niet om gezonder te leven. Het extra groen dient om in de bestaande stad de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen, overeenkomstig uw recente besluit over de [Visie Klimaatadaptatie](#) waarin staat dat 40% van het oppervlak van Utrecht groen moet zijn. Waar u ook op stuurt door moties voor 'meer en beter groen', de actualisatie van het Groenstructuurplan (2018), het vastleggen van de normering 'Groen Tenzij' in de [nota Gezondheid voor iedereen](#) en het vergroenen van speelplekken volgens de concept [Visie Speelruimte Utrecht 2021](#).

Trendbreuk voor de toekomst

De gemeente vergroent ook nu al de openbare ruimte en hanteert daarbij het principe van 'groen tenzij'. De huidige vervangingsopgaven in de openbare ruimte, de riolerings- en mobiliteitsprojecten voegen groen toe. Voorbeelden hiervan zijn de westelijke Stadsboulevard, de herinrichting van het Malieblad en van de Croeselaan, de vervangingsopgaven in Welgelegen, Taagdreef, Amazonekwartier, Bernadottelaan, de Moreelse Tuinen, het Rondje Stadseiland, de vergroening van Rivierenwijk. De optelsom is een uitbreiding van het groen in Utrecht met 4 tot 6 hectare per jaar. In dit tempo is Utrecht pas rond 2080 klimaatbestendig in plaats van in 2050 zoals in de visie klimaatadaptatie staat. Bij het huidige tempo blijft de hoeveelheid groen ver achter bij de bevolkingsgroei tot 2040, tegengesteld aan de koers van de RSU. Ook wordt de stad te warm, neemt de kans op wateroverlast toe, worden de parken steeds voller, neemt de biodiversiteit af en komt de leefbaarheid in de groenarme wijken verder onder druk.

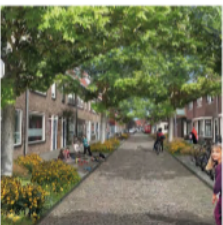

De klimaatverandering en de groei van de stad vragen ons om op te schalen naar een hoger tempo van vergroening. De uitdaging is om sneller meer groen in de openbare ruimte aan te leggen, meer daken en tuinen te vergroenen samen met bewoners, instellingen en bedrijven, betere verbindingen en meer groen om de stad te realiseren met U16, provincie, waterschappen en het Rijk.

De strategie voor groen is om stapsgewijs het tempo op te voeren, van 4 - 6 hectare per jaar naar ten minste 20 hectare per jaar. De vereiste tempoversnelling voor elk schaalniveau is aangegeven in bovenstaande figuur. De strategie is dan ook om nu het tempo te versnellen. We willen extra resultaat te boeken op bestaande en geplande investerings- en vervangingsprojecten om synchroon te lopen met de groei, zodat achterstanden en veel grotere reparatiekosten worden voorkomen. Het meenemen van jonge bomen in bestaande projecten (€ 2.500 – 7.500) is immers vele malen goedkoper dan op een later moment meer volgroeide bomen (€ 15.000 – 20.000) elk afzonderlijk inpassen. De gemeente neemt, als belangrijkste actor in de openbare ruimte, zelf het voortouw om een gezonde balans bij de groei van Utrecht te behouden, overeenkomstig het koersdocument voor de groei van Utrecht (RSU 2040) en om tijdig (2050) klimaatbestendig te zijn.

Realisatie van vijf schaalniveaus

Om Utrecht van groot naar klein te vergroenen, zijn vijf schaalniveaus ingevuld. Elk schaalniveau heeft specifieke, ruimtelijke kenmerken, partners, financiering en een eigen tempo en realisatieproces, zie onderstaande figuur. De indeling in schaalniveaus helpt ons om het realisatieproces efficiënter te organiseren en biedt overzicht aan bewoners en bedrijven waar zij het best kunnen bijdragen. De schaalniveaus zijn uitvoering beschreven in de RSU 2040 (p. 79 – 84).

	Groene buurten	Groenblauwe verbindingen	Nieuwe parkgebieden	Groene scheggen	Groen om de stad
OPGAVE	 Integraal herinrichten van de openbare ruimte. Weghalen van 10-15% verharding, meer groen in tuinen, daken en gevels.	 Verbinden van buurten met het omliggende landschap. Gekoppeld aan waterlopen, historische lijnen of ecologische verbindingen.	 Bestaande stadsparken tot parkgebieden uitbreiden en nieuwe parken aanleggen.	 Robuuste groene stad-landverbindingen waarbij het landschap de stad in wordt getrokken.	 Uitbreiding van recreatieve en natuurlijke groengebieden als een groene ring om de stad.
	+200 hectare = 800 straten	+100 hectare	+120 hectare	+30 hectare	+250 hectare
VOORBEELDPROJECT	 vergroenen Rivierenwijk	 Rondje stadseiland	 Moreelse Tuinen	 Landschapspark Oud Zuilen	 Groot Amelisweerd
	Helpt van de subbuurten van Utrecht vergroenen (nu: 1- 2 straten/jaar)	10 verbindingen per jaar (nu 2 verbindingen /jaar)	Elke 4- 5 jaar een nieuw park (nu elke 10 jaar een park)	2 hectare per jaar (nu 0,2 – 0,5 hectare/jaar)	Elke vijf jaar een recreatiegebied (nu geen actief programma)

Sturen met drie mechanismen

Een strategie voor groen biedt sturingsmogelijkheden om het doel (440 hectare in 2040) te bereiken, biedt inwoners, instellingen, bedrijven en andere overheden handvatten om bij te dragen en geeft houvast in ruimtelijke ontwikkelingen. Deze bestaat uit drie sturingsmechanismen: verankeren, verbreden en versnellen.

1. Verankeren

Om ervoor te zorgen dat de doelen gehaald worden, is het belangrijk dat ze verankerd worden in operationele normen en regels. Daarbij gaat het om het beschermen van het bestaande groen, met als voorbeeld de herplantplicht. Een onderdeel hiervan is ook de recent door u vastgestelde verordening kabels en leidingen en boomwortels. Daarnaast verankeren we het streven naar zoveel

mogelijk nieuw groen. Dat doen we met het principe Groen Tenzij, de stedelijke barcode (75m² openbaar groen/huishouden) uit de RSU 2040 en de doelen voor groen uit de zojuist vastgestelde visie Klimaatadaptatie.

Bovenstaande normen en regels krijgen hun plek in de nieuwe Omgevingswet (omgevingsvisies, en -plannen), in het gemeentelijke instrumentarium (richtlijnen, regels en verordeningen) en in onze werkmethodiek. Dit vormt de (juridische) basis om in al onze plannen de groene opgave voor elkaar te brengen. Hiermee borgen we deze vergroeningsopgave in de uitvoering van opgaven, projecten en initiatieven. Door te ontwerpen vanuit groen tenzij, verankeren we de vergroening in onze standaard ontwerpprocessen. We verankeren de randvoorwaarden voor de vergroening ook door meer regie op de ondergrond te voeren en daarmee ruimte voor groen te creëren.

2. Verbreden

Verbreden houdt in dat we de groene opgave samen met bewoners, instellingen en bedrijven willen oppakken. Elke ingreep in de openbare ruimte en op particulier terrein is een kans om te vergroenen. Dit betekent dat het vergroenen een opgave is van iedereen die een ingreep doet. In de openbare ruimte gaat het om onze eigen opgave voor het beheer van de openbare ruimte, mobiliteit, energietransitie, rioolvervanging etc. En omvat het faciliteren van bewonersinitiatieven voor de aanleg van geveltuinten, van groene daken, voor zelfbeheer, etc.

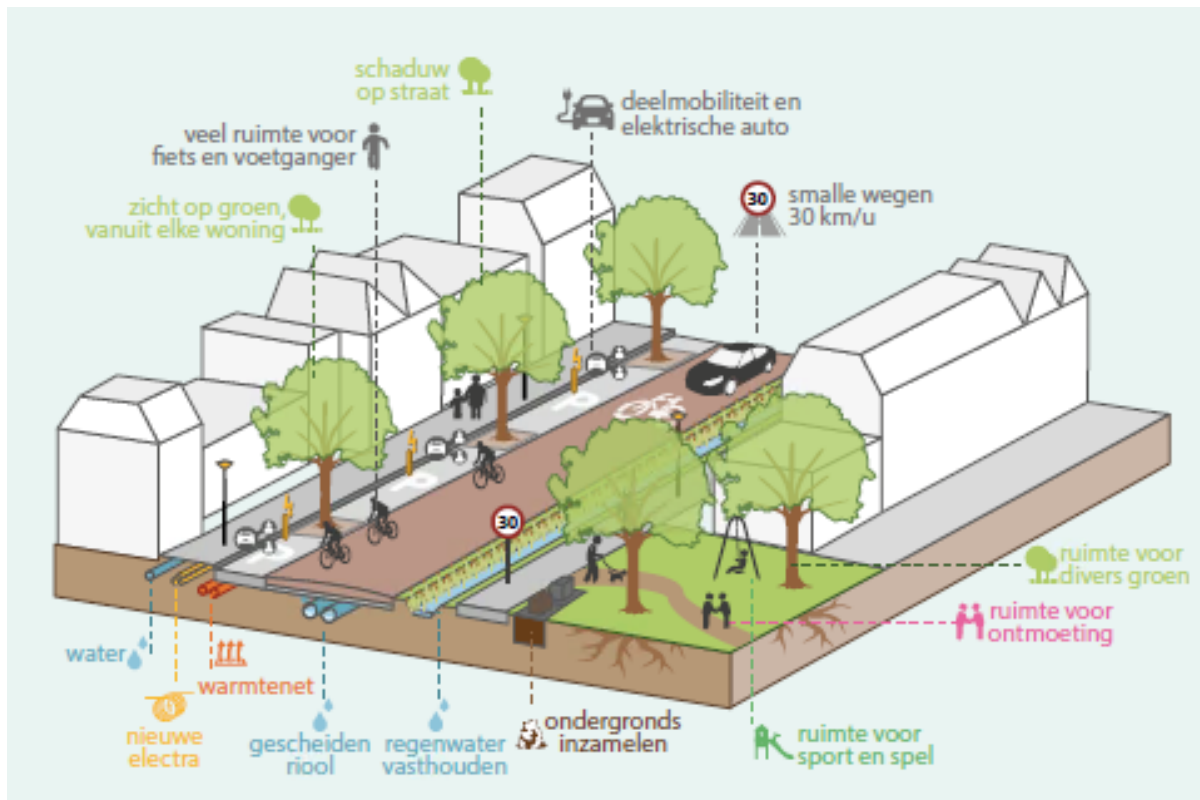
Op particulier terrein stimuleren we het vergroenen bij een verbouwing of herinrichting van de tuin. Denk aan het stimuleren van groene daken via een subsidie, het vergroenen van de tuin via de tegelophaalservice of het uitdelen van bomen. Ook geven we een betere ondersteuning van bewoners bij hun eigen initiatieven, bijvoorbeeld bij zelfbeheer van groen in de openbare ruimte (actieplan Zelfbeheer) en bij het vergroenen van hun woonstraat (Buurtnatuur030). Verbreden betekent dat bewoners, eigenaren, instellingen en bedrijven hun deel in de vergroening van de groenarme buurten oppakken door tegels te wippen, groen op daken te maken en door het hek van groene, afgesloten terrein open te stellen.

Grootschalig vergroenen vraagt ook van de private (nuts)bedrijven om meer groeiruimte voor bomen vrij te spelen. Zij geven in de gezamenlijke proefprojecten Spiegelstraat en Welgelegen aan dat zij hieraan kunnen meewerken als zij tijd krijgen om dit in hun programmering en werkwijze te verwerken. Wij bouwen de constructieve samenwerking met de nutsbedrijven uit om samen ruimte te maken voor 60.000 nieuwe bomen. De waterschappen, de provincie en het Rijk vragen we om bij te dragen aan betere verbindingen naar de landschappen en aan de realisatie van groen om de stad.

Verbreden begint bij onszelf door het goede voorbeeld te geven, door meer samenhang in de gemeentelijke programma's voor de openbare ruimte te brengen. De groene ambities vallen immers samen met de ambities voor duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en met de (vervangings)opgaven voor sport, riolering en verharding. Zo biedt het Mobiliteitsplan 2040 kansen voor een andere inrichting van wegen om zo ruimte vrij te spelen voor onder andere groen. Ook kunnen nieuwe fiets- en wandelroutes groener worden ingericht om het verzorgingsgebied van bijvoorbeeld parken te vergroten en om verkeersbarrières op te heffen. Een efficiënte aanpak van de groene opgave vergt afstemming met deze andere ruimtelijke thema's in een integrale visie op de openbare ruimte.

De vergroening van Utrecht levert nieuwe baten voor de stad op: gezondheidswinst, sociale cohesie, een aangename openbare ruimte, een beter woon en vestigingsmilieu. Op dit moment zijn de budgetten van de afzonderlijke programma's (beheer openbare ruimte, water en riolering, groen, mobiliteit) niet toegerust om de volledige vergroeningskosten te financieren. Hiervoor is per project gemiddeld 10 – 15 % extra budget nodig. Zonder dit aanvullende budget kunnen we de openbare

ruimte niet 'in één keer goed' aanpakken, doen we dit in stapjes, wat opgeteld duurder is en langer duurt. Dat betekent dat maatschappelijke baten als gezondheid, verkeersveiligheid, beweegvriendelijkheid niet ten volle worden geboekt en dat doelen voor klimaatadaptatie en 'groei in balans' pas rond 2080 voor een deel worden gehaald.

De uitdaging is de 'in één keer goed' aanpak, door ambities in samenhang te realiseren

3. Versnellen

We willen versnellen omdat het klimaat verandert en we anders geen aangename stad blijven. En we willen versnellen omdat het inwonertal fors (+100.000 tot 2040) toeneemt en er anders te weinig groene, gezonde openbare ruimte overblijft voor mensen, planten en dieren. We versnellen met een voortvarende uitvoering van vergroeningsprojecten die de stad aanspreken en uitdagen om ook van start te gaan. Op strategische plekken, in het oog van zoveel mogelijk Utrechters, laten we zien dat het 'ondenkbare' werkelijkheid wordt, zoals eerder met de kortste snelweg van Nederland (vergroening Catharijnebaan tot Zocherplantsoen), het Malieblad, en de Croeselaan. Op deze manier maken we energie los bij inwoners, bedrijven en instellingen in de stad om mee te doen en bij te dragen aan de ongekende vergroening van Utrecht. Versnellen zet de ideeën van de bewoners van Rivierenwijk en Noordwest door als 'nieuwe standaard' voor de aanpak van andere groenarme wijken. In projecten als de Moreelse Tuinen, het Landschapspark Oud Zuilen, Smakkelaarspark, Maarschalkerweerd, het Rondje Stadseiland en park Transwijk is zichtbaar en veel resultaat te bereiken.

Vergroening vraagt om een betere afstemming tussen de thematische opgaven, meer samenhang in stedelijke programmering en de benodigde budgettoekenning. Dit is gemakkelijker gezegd dan gedaan en vergt een ingrijpende wijziging in de manier van (samen)werken en in de organisatie daarvan. Het meerjarengroenprogramma (MGP, als onderdeel van het MPR) levert met het huidige budget van circa € 3,2 miljoen per jaar slechts een klein aandeel in de bekostiging van de totale

opgave. Bij de totale vergroeningsopgave gaat het om een veelvoud van deze opgave, naar verwachting 80 mln. per jaar tot 2040. Een belangrijk deel berust op een zelfstandige uitvoering van vergroening in de openbare ruimte, waar met een andere aansturing en organisatie, mogelijkheden ontstaan om dat in een gedeelde financiering met andere gemeentelijke opgaven te doen. Een ander belangrijk deel bestaat uit stevige aanpassingen van infrastructuur van waterschappen, provincie en Rijk, waar de kosten van een gezamenlijke uitvoering gedeeld kunnen worden met genoemde partners. Financiering en de realisatie van groen vraagt daarom nadrukkelijk aandacht zowel in onze begroting, in de samenwerking met partners (corporaties, ProRail en Universiteit), als in onze lobby (Rijk, Provincie en EU). De raming van de totale kosten (zie boven). In de uitwerking van de strategie van de RSU kijken we naar de dekking van de noodzakelijke investeringen voor de stad. De inschatting uit de RSU 2040 is dat de gemeente maximaal voor één derde van de benodigde dekking zorg kan dragen. Een gemeentelijke dekking van de groene opgave is ook essentieel om te beschikken over de cofinanciering die de U10 en de provincie Utrecht van ons verwachten.

Enkele (toekomstige) voorbeeldenprojecten van vergroening: Lunettenpark, Smakkelaarspark en Park Transwijk.

Vervolg in gang zetten

De operationalisering van de strategie voor groen omvat:

1. Concretiseren van de groene opgave, nu ook op het niveau van projecten en gebieden. De opgave wordt verwerkt in de werkmethode van de gemeente en in onderliggende documenten, zoals het Handboek openbare ruimte en de verplichte klimaatparagraaf. Concretiseren betekent ook onderzoek doen naar de organisatie van de vijf schaalniveaus van de groene opgave, inclusief maatregelenpakketten, baatdragers en partners. Dit onderdeel is kort gezegd, het interne huiswerk voor onze gemeentelijke organisatie.
2. Verwerken van de opgave groene schaa sprong in de instrumenten van de Omgevingswet. We zorgen voor een kwalitatieve én kwantitatieve onderbouwing van de vijf waarden van groen (klimaatadaptatie, gezonde verstedelijking, ecologie, sport en recreatie). De waarden zijn richtinggevend voor de aanleg, de functies en de zonering van groen. De onderbouwing wordt afgestemd met de uitwerking van de Visie Klimaatadaptatie en in 2022 geleverd. Daarnaast wordt de haalbaarheid van de opgave voor anderen en voor de gemeente zelf onderzocht. We onderzoeken de kosten en baten (in een MKBA) omdat de uitkomst daarvan ook de haalbaarheid van de vergroeningsopgave bepaalt. Separaat wordt een omgevingsprogramma voor groen opgesteld om het ontbrekende juridische instrumentarium en de benodigde fysieke maatregelen op rij te zetten. De groene opgave wordt met andere opgaven verwerkt in voorstellen voor omgevingsplannen en in projectplannen. Dit onderdeel betreft de besluitvorming over de kaderstelling van de groene opgave door uw raad.
3. Bovengenoemd omgevingsprogramma is input om alle opgaven in de openbare ruimte in samenhang te programmeren en om daarbij de, in de RSU genoemde, dekkingsbronnen te betrekken (onder andere: groeikader, toename van parkeerinkomsten, kostenverhaal). De

Datum 8 maart 2022
Ons kenmerk 9783938

voortgang en inzet op groen en op andere opgaven wordt via de Voorjaarsnota en het Meerjarenperspectief Ruimte (MPR) jaarlijks met uw raad besproken. Voor het realiseren van de schaalsprong Groen ('trendbreuk' in vergroenen) zijn meer financiële middelen nodig dan het huidige budget van het meerjaren groenprogramma en het MPR. Deze constatering geldt ook voor andere opgaven van de RSU. Financiële bijdragen van andere partijen zijn daarom onontbeerlijk, in het bijzonder van de rijksoverheid.

Binnen de gemeente worden de ambities voor ruimtelijke investeringen integraal afgewogen in het MPR. Dit mondt uit in een investeringsvoorstel dat passend wordt gemaakt binnen de financiële mogelijkheden van de gemeente. In het investeringsvoorstel wordt ook ingegaan op de realisatiekracht die nodig is om de ambities uit te voeren, en het budget dat daarbij hoort. Dit onderdeel gaat dus over het programmeren en financieren van de groene opgave.

Tenslotte

De vergroening van Utrecht is zowel een cruciaal element van een gezonde groei van onze stad als een opgave die nog belangrijke invullingen vergt op het gebied van organisatie, samenwerking en financiering. De strategie voor groen dient om de vergroeningsopgave beheersbaar te maken en het realisme te vergroten. In lijn met onze toezeggingen bij de behandeling van de Visie Klimaatadaptatie komen we in Q4 2022 bij uw raad terug met een stand van zaken van de opgave om Utrecht te vergroenen. Wij hopen u met deze brief inzicht te hebben gegeven in de uitwerking van de strategie, langs welke lijnen we de stad groener willen maken.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,